

קליניקה שיקומית

בליעה שפה ודיבור

ד"ר יעל שפירא גליץ, MD

קרן לופו-שטיין, M.A מיטל שרון, M.A

קלינאיות תקשורת

פינסקר 18, חדר 502, נתניה | 052-4867609, 054-6381251 | ShikumClinic@gmail.com

מעורבות קלינאית תקשורת בטיפול בחולים עם Amyotrophic Lateral Sclerosis (ALS)

טרשת אמיטרופית צידית הידועה גם בכינויים: "מחלת הניירון המוטורי" ו"מחלת לו גריג" הינה מחלה ניוונית פרוגרסיבית אשר פוגעת בתאי עצב של מערכת העצבים המרכזית וההיקפית הקשורים בתנועה. הסימפטום הראשון אצל 90% מהאנשים הוא חולשה. זוהי מחלה ניוונית פרוגרסיבית ממקור שאינו ידוע. על פי האיגוד האמריקאי ל-ALS שכיחות המחלה היא 2 ל-100,000.

דמויות מפורסמות אשר אובחנו עם המחלה הם האסטרופיזיקאי המפורסם סטיבן הוקינג, ושחקן הבייסבול המפורסם לו גריג.

מהלך המחלה הוא איבוד פרוגרסיבי של תפקודי ניירונים מוטוריים עליונים ותחתונים במערכת העצבים המרכזית אשר מעורבים בהוצאה לפועל של תנועות. תופעה זו מובילה לאיבוד הדרגתי של תפקודים מוטוריים הכוללים בין היתר דיבור ובליעה. בשנים האחרונות ישנם מחקרים אשר מראים כי קיים קשר בין מחלת ALS לפגיעה באונה הפרונטלית, אשר עלולה להוביל גם לירידה בתפקודי השפה.

ניירונים מוטוריים תחתונים יוצאים מגזע המוח ושולחים אותות חשמליים למבנים הקשורים לדיבור. כאשר אלו נפגעים יש ירידה ביכולת לשלוט באברי ההיגוי ותופיע ירידה משמעותית במובנות הדיבור של האדם החולה. ניירונים אלו מעצבבים גם את השרירים הקשורים לבליעה ופגיעה בהם עלולה להוביל להפרעת בליעה (דיספגיה). ניירונים מוטוריים עליונים יוצאים מהקורטקס המוטורי ומתחברים לניירונים התחתונים בחיבורים הנקראים סינפסות. פגיעה בניירונים מוטוריים עליונים יכולה לגרום למתח שרירי מוגבר וספסטיות באברי ההיגוי והבליעה.

התערבות קלינאית תקשורת

תחומי ההתערבות העיקריים בטיפול קלינאית תקשורת באנשים עם ALS הם בליעה ותקשורת. על פי איגוד קלינאי התקשורת האמריקאי (ASHA), קיימות 3 רמות של התערבות- ראשונית, העוסקת באינהיביציה התחלת התפתחות הפרעה בבליעה או בתקשורת. לדוגמא, הפחתת הסיכון לפיתוח דלקת ריאות. שניונית, שימור יכולות בליעה ותקשורת. שלישונית, ניסיון לשמר תפקוד אפקטיבי, ע"י שיקום ופיצוי. לאור אופי המחלה, לא ניתן למנוע לחלוטין את ההפרעות בתקשורת או בבליעה, אך לרוב ניתן לבצע טיפול מניעתי והתערבות על ידי פיצוי.

תקשורת כאמור לעיל, חולי ALS חווים ניוון והתעייפות של אברי הדיבור, התעייפות זו מובילה לפגיעה במובנות הדיבור וכתוצאה מכך לפגיעה ביכולת לנהל שיחה. קלינאית התקשורת יכולה לעסוק בהנגשת אפשרויות נוספות לתקשורת אשר נקראים אמצעי "תקשורת תומכת חליפית" (AAC), כדוגמת: מחשב עם מערכת מיקוד מבט, קלסר תקשורת, לוח איות וכדומה. אמצעים אלו מותאמים על ידי הקלינאי ליכולות המוטוריות והשפתיות של האדם. במקרים מסויימים ניתן יהיה להקליט את קולו של המטופל במטרה לשמש בהמשך לסינתזת דיבור. בנוסף להתאמת אמצעי התקשורת ליכולות התקשורתיות והמוטוריות של המטופל, קלינאי התקשורת ידריך את שותפי השיח הרלוונטיים (משפחה, חברים, צוות מטפלים) במטרה לאפשר כמה שיותר תקשורת יעילה עצמאית וזמינה.

בליעה לרוב קלינאי תקשורת מתמקדים בטיפול ובהפחתת הסיכון בבליעה. ישנה חשיבות רבה ליכולת הנשימתית של המטופל מבחינת הבליעה לצורך פינוי יעיל של הגרון על ידי שיעול אפקטיבי, אשר יכול להפחית את הסיכון לאספירציה (חדירת מזון/שתיה אל הריאות). לאורך שנים ביצוע תרגילים לחיזוק תנועות אברי היגוי בקרב מטופלים אלו לא נחשבה כמומלצת בהתערבות

קליניקה שיקומית

בליעה שפה ודיבור

ד"ר יעל שפירא גליץ, MD

קרן לופו-שטיין, M.A מיטל שרון, M.A

קלינאיות תקשורת

פינסקר 18, חדר 502, נתניה | 052-4867609, 054-6381251 | ShikumClinic@gmail.com

---

קלינאית תקשורת, שכן באופן כללי, נושא האימון השרירי אצל חולי ALS מהווה נושא שנוי במחלוקת, לאור חשש לפגיעה ברקמת השריר ולהידרדרות מהירה יותר של המחלה. מצד שני, אימון יכול לשפר תפקוד ולהאט את קצב המחלה. לאור זאת, נעשו מחקרים רבים בנושא, וכיום הסברה הרווחת היא כי אימון מתון נמצא כבעל השלכות חיוביות על המחלה ויכול לשמר תפקוד למשך זמן ארוך יותר. קלינית, יש לבדוק כל מטופל באופן אינדיבידואלי בהתאם למידת האקטיביות שלו, היכן הוא נמצא בתהליך המחלה, מידת העייפות, ירידה במשקל, מצב נשימתי תגובתיות ועניין. בנוסף, בעת תכנון הטיפול, יש להיוועץ ברופא המטפל כאשר מבצעים תרגולי בליעה על מנת למנוע סיבוכים קרדיו-ואסקולאריים או אחרים.

Bede, Peter, et al. "Connectivity-based characterisation of subcortical grey matter pathology in frontotemporal dementia and ALS: a multimodal neuroimaging study." *Brain imaging and behavior* (2018): 1-12.

Graziano, Stephanie, and Amanda Guzman. "Amyotrophic Lateral Sclerosis (ALS): The Role of Speech-Language Pathologists in Treatment and Symptom Management." (2018).

Chaudhuri, G., Hildner, C., Brady, S., Hutchins, B., Aliga, N., & Abadilla, E. (2002). Cardiovascular effects of the supraglottic and super-supraglottic swallowing maneuvers in stroke patients with dysphagia. *Dysphagia*, 19-23.